

KÚRIA

Bfv.II.28/2015/5.szám

A Kúria Budapesten, a 2015. év június hó 17. napján tartott tanácsülésen meghozta a következő

v é g z é s t:

Az emberölés büntette miatt a terhelt ellen folyamatban volt büntetőügyben a terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítványt elbírálva a Békés Megyei Bíróság 13.B.321/2008/51. számú ítéletét és a Szegedi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf.I.177/2009/5. számú ítéletét hatályában fenntartja.

A végzés ellen fellebbezésnek és felülvizsgálatnak nincs helye, s ebben az ügyben sem az indítvány előterjesztője, sem azonos tartalommal más jogosult újabb felülvizsgálati indítványt nem nyújthat be.

I n d o k o l á s

I.

A Békés Megyei Bíróság a 2009. március 26. napján tartott tárgyaláson meghozott és kihirdetett 13.B.321/2008/51. számú ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki emberölés büntettségében [1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: korábbi Btk.) 166. § (1)

bekezdés]. Ezért őt - mint többszörös visszaesőt - 12 év 6 hónap fegyházbüntetésre és 10 év közügyektől tiltásra ítélte. Rendelkezett továbbá a kényszergyógyítás elrendeléséről, a feltételes szabadságra bocsáthatóságról, az előzetes fogvatartásban töltött idő beszámításáról, a lefoglalt bűnjelekről és a bűnügyi költségről.

A védelmi fellebbezések alapján másodfokon eljáró Szegedi Ítéltábla a 2009. június 30. napján tartott nyilvános ülésen meghozott és kihirdetett Bf.I.177/2009/5. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta: elkobzás helyett a kés lefoglalását megszüntette, és megsemmisítését rendelte el, az előzetes fogvatartás beszámított utolsó napjaként a másodfokú ítélet meghozatalának napját jelölte meg; egyebekben helyben hagyta az elsőfokú ítéletet.

Az elsőfokú bíróság által megállapított (elsőfokú ítélet 3. oldal a 2. bekezdéstől), a másodfokú bíróság által kiegészített (másodfokú ítélet 3. oldal 7. bekezdéstől 4. oldal 6. bekezdésével bezárólag) tényállás lényege a következő:

Az egymással évek óta barátságban lévő terhelt és sértett 2008. március 2-án délelőtt közös munkavégzés közben italozni kezdtek, majd a terhelt lakásán megebédeltek és folytatták az italozást, amelynek eredményeként egyaránt súlyos fokú alkoholos befolyásoltság állapotába kerültek. 17 óra tájban az ital elfogyott. A sértett tovább akart inni, míg a fáradt terhelt a szobában lefeküdt aludni. A sértett őt szidalmazni kezdte, mert nem akart vele kocsmába menni. A terhelt felkelt az ágyból, a sértetthez ment a konyhába. Szóváltás alakult ki közöttük, amelynek során a sértett kis erővel mellkason vagy arcon ütötte a terheltet. A terhelt erre a konyhaasztalról felkapott - élénél 12,3 cm, fokánál 11 cm pengehosszúságú -, a sértett tulajdonában álló csontozókéssel nagy erővel mellbe szúrta a sértettet, aki a földre esett.

A szúrás a mellkas középvonalától 3 cm-re hatolt be a mellüregbe. A szív baloldali kamrájában és a baloldali tüdő felső lebenyének alsó szélén ért véget.

A terhelt telefonon értesítette unokaöccsét a történetekről, és kihívta a mentőt, amelynek kiérkezéséig a kést letörölte és a kamrában egy ládában elrejtette. A sértett a mentő kiérkezése előtt, a szúrást követően 5-10 percen belül meghalt.

II.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata (alapítélet) ellen a terhelt védője nyújtott be felülvizsgálati indítványt a Be. 416. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontja alapján arra hivatkozással, hogy

bűnösségének a megállapítására törvénysértő és törvénysértő minősítés folytán törvénysértő büntetés kiszabására került sor. Ezért a jogerős marasztaló döntés hatályon kívül helyezését indítványozta azzal, hogy vagy a Kúria maga hozzon a törvénynek megfelelő határozatot, vagy - másodlagosan - az alsó fokú bíróságot utasítsa új elsőfokú eljárásra.

A védő felülvizsgálati indítványának indokai szerint a terhelt bűnösségének megállapítása azért törvénysértő, mert az ítélet megalapozatlan és a bíróság indokolása elégtelen, a tényállás felderítetlen. A bíróság okszerűtlenül és egyoldalúan mérlegelte a bizonyítékokat, ugyanis indítványa ellenére a mentő személyzetéből csak a gépkocsivezetőt hallgatta ki, aki így egyedül vallotta, hogy a terhelt szerint a sértett „keménykedett” vele, holott a köznyelvben ez inkább sértetti támadásra, mint szidalmazásra utal. Ezzel ellentétben a bíróság szerint a terheltet a sértő kijelentések, és nem a sértetti ütés indította a szűrésre (elsőfokú ítélet 7. oldal 3. bekezdés), ami érthetetlen megállapítás.

„Nehezen elképzelhető”, hogy a 11 cm pengehosszúságú késsel 20-21 cm hosszúságú szűrtcsatorna jött volna létre. A szűrtcsatorna hosszára vonatkozó elsőfokú bíróság általi megállapítást a másodfokú bíróság helytelenül mellőzte. Újabb orvosszakértőt kellett volna kirendelni az ellentmondás tisztázására.

A védő elsődlegesen annak a megállapítását kérte, hogy a terhelt jogos védelmi helyzetben volt, s ezért őt fel kellett volna menteni [korábbi Btk. 29. § (2) bekezdés] avagy másodlagosan meg kellett volna állapítani, hogy ijedtsége vagy menthető felindulása korlátozta az elhárítás szükséges mértékének felismerésében, s ezért a büntetést korlátlanul enyhíteni kellett volna [korábbi Btk. 29. § (3) bekezdés].

A bíróság nem tisztázta, hogy a terhelt egyáltalán jogos védelmi helyzetben volt-e, a sértetti támadás milyen fokú ijedtséget, rémületet válthatott ki belőle, tarthatott-e attól, hogy a sértett nem fog felhagyni a támadással és őt tovább fogja bántalmazni. Minderre, valamint arra nézve is el kellett volna rendelni az elmeorvosi szakvélemény kiegészítését, hogy a terhelt nem volt-e tudatszűkült állapotban, nem rövidzárlati-e a cselekménye.

A védő harmadlagos indítványa szerint a terhelt erős felindulásban elkövetett emberölés büntettét (korábbi Btk. 167. §) követte el, mert az őt komoly előzmény nélkül ért tetteleges sértetti bántalmazás társadalmilag nem méltányolt cselekmény, és ő ettől méltányolható okból erős felindult állapotba került. A bíróság mindezek ellenére, kellő indokolás nélkül, a terhelt cselekményét törvénysértően minősítette és ezáltal vele szemben törvénysértő büntetést szabott ki.

A Legfőbb Ügyészség a BF.141/2015/1. számú átiratában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak találta. Álláspontja szerint a felülvizsgálati eljárásban a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó, annak megalapozottsága és a bizonyítékok értékelése nem sérelmezhető. A védő mégis a bizonyítékok értékelésének kifogásolásán keresztül a tényállást támadta, amikor a mentőszemélyzet további tagjai tanúkénti kihallgatásának és a mellkas összenyomódását tisztázandó újabb orvosszakértő kirendelésének hiányát, illetve az ijedtség és rémület fokával, valamint a sértett esetleges további támadásával kapcsolatban további bizonyítás elmaradását sérelmezte.

A védő a jogos védelmi helyzet és az emberölés privilegizált esete tekintetében valójában az alaposabb vizsgálódást hiányolta, így az indokolási kötelezettség elmulasztásával is a bizonyítékok értékelését vitatta.

Az irányadó tényállás alapján a sértett támadása a sértetti ütéssel befejeződött. A terhelt az őt ért jogtalan támadás befejezését követően, időbeli túllépéssel egyenes ölési szándékkal szúrta meg a sértettet, vagyis a támadás elhárítása, mint cél, továbbá az ijedtség vagy menthető felindulás vizsgálata fel sem merül.

A másodfokú bíróság helytállóan indokolta meg, hogy a 15. számú irányelvben meghatározott feltételek hiányában miért nem állapítható meg az erős felindulásban elkövetett emberölés büntette. Hiányzott ugyanis a méltányolható ok, mivel egy szidalmazás utáni a kis erejű ütést követő túlméretezett indulatkitörés méltányolhatónak nem minősül, valamint az indulat magas fokára sincs adat az irányadó tényállásban.

Mindezek folytán egyaránt törvényes a bűnösség megállapítása, a cselekmény minősítése és a kiszabott büntetés. A Legfőbb Ügyészség ezért - miután feltétlen eljárási szabálysértést sem észlelt - a megtámadott határozat tanácsulésen történő hatályában fenntartását indítványozta.

A terhelt és a védő a Legfőbb Ügyészség nyilatkozatára nem tett észrevételt.

III.

A Kúria - egyetértve az alapügyben eljáró bíróságok és a Legfőbb Ügyészség álláspontjával - azt állapította meg, hogy a felülvizsgálati indítvány nem alapos, részben pedig törvényben kizárt.

1. A felülvizsgálat olyan rendkívüli jogorvoslat, amely a jogerős ügydöntő határozattal szembeni jogi kifogás lehetőségét biztosítja, azaz nem nyitja meg a ténybeli sérelmezés lehetőségét.

A felülvizsgálati eljárásban a felülbírálat a jogerős határozatban megállapított, s nem támadható tényálláshoz [Be. 423. § (1) bekezdés] kötött. Felülvizsgálati eljárásban bizonyításnak sincs helye [Be. 419. § (1) bekezdés, 388. § (2) bekezdés]. Ekként a jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.

A tényállás irányadósága azt jelenti, hogy a felülvizsgálat során nemcsak maga a tényállás, hanem mindaz, ami a tényállás megállapításához vezetett, támadhatatlan. Ennek megfelelően a tényállás megalapozottsága, a bizonyítékok mikénti mérlegelése sem külön-külön, sem pedig egymás viszonyában nem vizsgálható. Nincs lehetőség a bíróság bizonyítékokat értékelő tevékenységének s ezen keresztül a bűnösség kérdésének, valamint a - minősítéssel kapcsolatos, vagy más büntető anyagi jogi szabály sérelme nélkül - kiszabott büntetés, illetve annak mértéke vitatására.

A védő az irányadó tényállás felderítetlenségére, megalapozatlanságára hivatkozását a Kúria nem vizsgálta és nem is vizsgálhatta. E körbe értendő - amint a Legfőbb Ügyészség megjelölte - a mentőszemélyzet további tagjainak tanúkénti kihallgatása, a mellkas összenyomódását tisztázandó újabb orvosszakértő kirendelése, az ijedtség és rémület foka, a sértett esetleges további támadása vonatkozásában a további bizonyítás elmaradásának sérelmezése.

A Kúria megjegyzi, hogy e körbe esik még a tényállás direkt (felderítetlenség, elmaradt további bizonyítás, összességében a megalapozatlanság) és indirekt (bizonyítékok értékelése, az ütésre vagy a szidalmazásra reagálás, mint tényből tényre vont következtetés) támadása. A szűrőcsatorna hosszára vonatkozó megállapítás másodfokú bíróság általi mellőzése pedig tárgytalanná tette a mellkas összenyomódásának kérdését.

A Kúria azt is jelzi, hogy a jogos védelem megítélése - az azt megalapozó tényeken túl - kifejezetten jogkérdés.

Téves az a spekulatív védői fölvetés (mivel nincs ténybeli alapja), hogy az esetleges ijedtség vagy menthető felindulás fennállt-e. Az elkövető tudatszűkült állapota és a cselekmény rövidzárlati jellege elvileg lehetne elmeorvosi szakkérdés, viszont ennek sincs semmiféle ténybeli alapja. Az elsőfokú ítélet tartalmazza a terhelt elmeállapotára vonatkozó megállapításokat (2. oldal utolsó bekezdés, 3. oldal 1. bekezdés), és abban a fölvetett kitételek nem szerepelnek.

A védő tehát számos kérdésben elszakadt az irányadó tényállástól. A Kúria utal rá, hogy egyfelől a bizonyítékok mérlegelése és a tényállás megállapítása az elsőfokú bíróság, a tényállás felülbírálata pedig a fellebbezési bíróság joga és kötelezettsége (BH+

2008.4.151.), másfelől a felülvizsgálati eljárásban a büntető anyagi jog szabályainak a megsértése az alapeljárásban megállapított tényállás alapján bírálendő el abban az esetben is, ha a tényállás hiányos, nem kellően felderített és ellentétes az iratok tartalmával (BH 2004.102.).

A tényállás támadására vonatkozó részében a védő felülvizsgálati indítványa törvényben kizárt, s önmagában elutasításhoz vezetne [Be. 421. § (2) bekezdés 1. mondat 1. fordulat].

2. A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a Be. 416. § (1) bekezdése a) pontjának 3. fordulata alapján helye van felülvizsgálatnak, ha a terhelt bűnösségének megállapítására a büntető anyagi jog szabályainak a megsértése miatt került sor.

Aki mást megöl, emberölést követ el [korábbi Btk. 166. § (1) bekezdés].

A sértett előbb szidalmazta, majd kis erővel megütötte a terheltet. A sértett az ütéssel kétségtelenül jogtalan támadást intézett a terhelt személye ellen, s ily módon a terhelt jogos védelmi helyzetbe került [korábbi Btk. 29. § (1) bekezdése].

Az irányadó tényállás szerint a terhelt a megütésére reagálva a konyhaasztalról azonnal felkapta a 11-12,3 cm pengehosszúságú kést, és azzal nagy erővel szívtájékon szúrta a sértettet, melynek következtében a sértett 5-10 percen belül meghalt.

Ez a cselekmény kétségtelenül egyenes ölési szándékkal végrehajtott emberölés.

A Kúria nem értett egyet az alapügyben eljáró bíróságoknak a jogos védelmi helyzetet kizáró álláspontjával. Az elsőfokú bíróság mindössze az elhárítás aránytalanságát jelölte meg érvként (elsőfokú ítélet 7. oldal 3. bekezdés), míg a másodfokú bíróság csupán visszautalt erre (másodfokú ítélet 4. oldal 9. bekezdés).

A Kúria nem osztotta a Legfőbb Ügyészségnek a jogos védelem időbeli túllépését megfogalmazó - egyébként megindokolt - álláspontját sem.

A Kúria a következő megfontolással élt. A sértett a terheltet kis erővel ütötte meg, neki sérülést sem okozott. Nem lehet szem előtt téveszteni azt sem, hogy a sértett a vele évek óta baráti viszonyban álló, vele aktuálisan hosszasan együtt italozó, de azt abbahagyó, a kocsmába vele elmenni már nem akaró terheltet ütötte meg. Ez a támadás jogtalan ugyan, de az adott körülmények között különösen jelentéktelen súlyú. A terheltnek bár jogában állt azt elhárítani, ugyanakkor az elhárítás kirívóan aránytalan a támadáshoz képest, amit a védő sem tett vitássá.

Az élet és a testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú

Irányelv III.4. pontja szerint testi épség elleni támadásnál az elhárító magatartásnak arányban kell állnia a támadással. Ezt az arányosságot lépte túl a terhelt.

A védő egyidejűleg elsődlegesen a terhelt felmentését, másodlagosan a büntetés korlátlan enyhítését, harmadlagosan az erős felindulásban elkövetést indítványozta.

A Legfőbb Ügyészség álláspontjához kapcsolódóan a 15. számú Irányelv III.1. pontjában a Legfelsőbb Bíróság (a Kúria jogelődje) kétségtelenül leszögezte, hogy nincs helye jogos védelmi helyzet megállapításának a jogtalan támadás befejezése után, ha újabb támadás veszélye közvetlenül nem fenyeget, továbbá a jogos védelem esetében a támadás-elhárítás - mint cél - szabja meg a határt, míg a megtorlás kívül esik a jogos védelem körén.

A közöttük lévő kapcsolat baráti jellegére, az italozás terhelt részéről történt abbahagyására és végső soron a jelentéktelen sérelemre tekintettel az arra való hivatkozás, hogy a terhelt ijedtségből vagy menthető felindulásból lépte túl az elhárítás szükséges mértékét alaptalan, tekintettel arra is, hogy az irányadó tényállásban erre még áttételesen utaló megállapítás sem került rögzítésre.

Ennek folytán pedig értelemszerűen elesik azon értékelés lehetősége, hogy akár büntetlen maradjon a terhelt - azon az alapon, hogy az elhárítás szükséges mértékét azért lépte túl, mert azt ijedtségből vagy menthető felindulásból képtelen volt felismerni [korábbi Btk. 29. § (2) bekezdés]; akár korlátlanul enyhíthető lehetne a terhelt büntetése - arra alapozva, hogy az ijedtség vagy a menthető felindulás korlátozta az elhárítás szükséges mértékének felismerésében [korábbi Btk. 29. § (3) bekezdés].

A Kúria világossá kívánja tenni, hogy terhelt jogos védelmi helyzetben cselekedett. Azt időben nem lépte túl, az elhárítás szükséges volt. Az elhárítás szükséges mértékét ellenben ijedtség vagy menthető felindulás nélkül, kirívó aránytalansággal túllépte. Ez pedig a jogos védelmi helyzetből fakadó cselekvőség ellenére az általános szabályok szerint büntetendő.

A Kúria utal arra is, hogy az elkövetés és a (jogerős) elbírálás idején a 15. számú Irányelv III.2. pontja megkövetelte a kitérés kötelezettséget a szemmel láthatóan tudatzavarban levő személyek jogtalan támadása esetén is, függetlenül attól, hogy a tudatzavart állapotot mi válthatta ki. A sértett súlyos fokú alkoholos befolyásoltsága miatt kitérés kötelezettség mégsem terhelte a terheltet, mert arra megfelelő idő nem állt rendelkezésre (EBH 2006.1384.).

3. A Be. 416. §-a (1) bekezdése b) pontjának 1. fordulata alapján felülvizsgálatnak van helye akkor is, ha a bűncselekmény törvénysértő minősítése miatt törvénysértő büntetést szabtak ki.

A fentiekből következik, hogy amennyiben a jogos védelmi helyzeten belül, annak időbeli túllépése hiányában az elkövető nincs menthető felindultságban, akkor cselekménye nem minősülhet a korábbi Btk. 167. §-ában meghatározott erős felindulásban elkövetett emberölés büntettének (15. számú Irányelv III.6. pont).

A Kúria maradéktalanul egyetértett az alapügyben eljáró bíróságok (elsőfokú ítélet 7. oldal 3. bekezdés, másodfokú ítélet 4. oldal utolsó, 5. oldal 1. bekezdés) és a Legfőbb Ügyészség egybecsengő álláspontjával, amely szerint erős felindulásban elkövetett emberölésként - egyebekben sem - minősülhet a terhelt cselekménye. Az indulat hatása alatt elkövetés ugyanis egymagában még nem alapozza meg a privilegizált bűncselekmény megállapítását. Az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításához az indulat olyan magas foka szükséges, amelynek következtében az elkövető belső egyensúlya megbomlik, tudata elhomályosul és ennek folytán a megfontolás szokásos mértékének megtartása lehetetlenné válik.

Az erős felindulásnak méltányolható okból származása akkor állapítható meg, ha az bizonyos fokig igazolható és erkölcsileg menthető. Vizsgálni kell, hogy az elkövetést kiváltó ok súlyossága, valamint a magatartás objektíve is arányban áll-e. A jelentéktelen sérelmet követő túlméretezett indulatkitörés - (további) méltányolható ok hiányában - nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását.

Szükséges továbbá, hogy az ölési cselekmény az erős felindulás állapotában menjen végbe, valamint hogy a cselekmény elkövetésére irányuló akarat-elhatározást nyomban kövesse a kivitelezés, vagyis az emberölésre irányuló szándék kifejlődése és a cselekmény között viszonylag rövidebb idő teljen el (15. számú Irányelv I.6. pont).

A terhelt a megütése miatti indulat állapotában rövid időn belül, sőt azonnal cselekedett. Jelentéktelen sérelmére azonban kirívó aránytalansággal reagált. Indulata nem járt a megfontolás szokásos mértékének megtartására ellehetetlenítő hatással. Az utóbbit egyértelműen tükrözi az irányadó tényállás, hiszen cselekvősége az elkövetés során (a felkapott késsel egyetlen nagy erejű szúrást mért a sértett szívtájékára), majd szorosan azt követően is (telefonon tájékoztatta az unokaöccsét, hívta a mentőt, letörölte és elrejtette a kést), magatartása összefogott, azaz minden tekintetben célszerű és racionális volt.

Az alapügyben eljáró bíróságok törvényes minősítették a terhelt

cselekményét, ezért a büntetés önmagában nem vizsgálható.

A büntetéskiszabás önmagában a felülvizsgálat tárgyát nem képezheti (BH 2005.337.III.). A büntetés kiszabásának felülvizsgálatára csak a bűncselekmény törvénysértő minősítése, illetve a büntetőjog más szabályainak megsértése esetén van lehetőség (BH 2006.390.). A büntetés - és értelemszerűen a büntetés kiszabása - önmagában akkor eshetne felülvizsgálat alá, ha az - a minősítésen túl - a büntető törvény valamely mérlegelést nem tűrő rendelkezésébe ütközve volna a nemében vagy mértékében törvénysértő (BH 2012.239.), amire egyébként hivatkozás sem volt, de ilyen törvénysértést a Kúria maga sem észlelt.

A kifejtettek folytán a Kúria - a Be. 424. §-a (1) bekezdésének 1. fordulata szerint tanácsulésen, a Be. 420. § (1) bekezdés 1. mondata 1. fordulatának megfelelő összetételben eljárva - miután a felülvizsgálatot megalapozó eljárási szabálysértést sem észlelt a hivatalból lefolytatott vizsgálata alapján, a felülvizsgálati indítványnak nem adott helyt, és a megtámadott határozatot - a Be. 426. §-ának megfelelően - hatályában fenntartotta.

A végzés elleni fellebbezés lehetőségét a Be. 3. §-ának (4) bekezdése, felülvizsgálatát pedig a Be. 416. § (4) bekezdésének b) pontja kizárja. Az esetleges újabb indítvánnyal kapcsolatos figyelmeztetés a Be. 418. §-ának (3) bekezdésén alapul azzal, hogy a bíróság - a Be. 421. §-ának (3) bekezdése szerinti feltételek fennállása esetén - az elutasító határozat hozatalát is mellőzheti.

Budapest, 2015. június 17.

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k. a tanács elnöke, Dr. Feleky István s. k. előadó bíró, Dr. Krecsik Eldoróda s. k bíró

A kiadmány hitelélül:

*bírósági ügyintéző
NYM*